

HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI 5. ÜNİTE HAK KAVRAMI

Hak : hukuk tarafından yararlanılması hak sahibinin iradesine bırakılan ve korunmasını isteme hususunda bireyin yetkili olduğu menfaatlerdir.

Objektif hukuk, öğretide hukukun toplum yaşamın düzenleyen ve Devlet gücü ile yerine getirilen, hukuki yaptırımla kuvvetlendirilmiş olan kuralların bütününe ifade eden haline denilmektedir. Objektif hukuk, sadece “hukuk” sözcüğü ile ifade edilebilir.

Subjektif hukuk objektif hukukun kişilere sağladığı yetkiyi ifade eden kısmıdır. Subjektif hukuk için hak sözcüğü kullanılır.

Her hak daima bir hukuk kuralına dayanır. bu hukuk kuralı kanun ,khh,tüzük ve yönetmelik olarak yazılı veya örf adet hukuku gibi yazısız olabilir.

Hukuk kuralının korumadığı bir hareket tarzı menfaat yetki hak olarak nitelendirilemez.

HAKLARIN AYRIMI

KAMU HAKLARI – ÖZEL HAKLAR

Özel Haklardan Herkes Kamu Haklarından Sadece Vatandaşlar Faydalanabilir.

KAMU HAKLARI

Kamu hakları Kamu hukukundan doğan vatandaşın devlete karşı sahip olduğu haklardır.

Örnek : kişisel özgürlükler, seçme seçilme eğitim öğretim çalışma ve dilekçe hakkı

Kamu hakları ÖZEL NİTELİKLİ VE GENEL NİTELİKLİ OLARAK 2 ye ayrılır.

* Genel nitelikli haklar : kişisel haklar ,sosyal ve ekonomik haklar ve siyasi haklar diye 3 e ayrılır.

Kişisel kamu haklar :kişinin devlet tarafından dokunulmayacak haklarıdır .topluma ve devlete karşı korur.

Örnek : kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı ,kişi hürriyeti ve güvenliği ,seyahat toplantı ve yürüyüş milkiyet haklarıdır.

Sosyal ve ekonomik kamu haklar : Devletten olumlu bir davranış ve yardım isteme imkanı sunan haklarıdır

örnek : ailenin korunması, eğitim ve öğretim ,çalışma ve dinlenme ,sendika kurma ,toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt ,sağlık hizmeti hakkı siyasal kamu hakları, devlet yönetimine seçme ve seçilmeye vatandaşın katılmasını sağlar

örnek : seçme ve seçilme hakkı halk oylamasına katılma hakkı , kamu hizmetlerine katılma hakkı, dilekçe bilgi edinme ve kamu baş denetçisine başvurma hakkı

KAMU HAKLARI TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN ÖZÜNE DOKUNULMADAN ANAYASANIN SÖZÜNE VE RUHUNA UYGUN OLARAK ANCAK KANUN İLE SINIRLANDIRILABİLİR.

* Belli kişilerin kamu ile ilişkisini belirleyen haklardır. Özel nitelikli kamu hakları memurun maaş, ücretli izin hakkı gibi

ÖZEL HAKLAR VE TÜRLERİ

Özel hukukun kapsamında eşit durumda olan kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarını bahsettiği haklar özel haklardır. Genellik ilkesi çerçevesinde, özel haklardan herkes yararlanır.

Görüldüğü üzere özel haklardan yararlanmada eşitlik ilkesi söz konusudur. özel haklar mahiyetlerine ,konularına , kullanılmalarına, devredilebilmelerine ve amaçlarına göre çeşitli ayrımlara tâbi tutulmaktadır.

ÖZEL HAK TÜRÜ 1) Mahiyetlerine göre özel haklar mutlak ve nisbi haklar olarak ikiye ayrılır.

Bu esas ayrımın yanı sıra mahiyetlerine göre hakları yararlanma hakları (iktidar haklar); birinci derecede haklar) ve düzenleme hakları (tali haklar; ikinci derece haklar) şeklinde ikiye ayırmak da mümkündür. Yararlanma haklar), mallar ve kişiler üzerinde iktidar temin eden haklardır.

Mutlak haklar:

Sahibine en geniş yetkileri sağlar ve hak sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilir. Ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlandırılabilir.

Mutlak haklar mallar üzerinde ve şahıslar üzerinde mutlak haklar diye 2 ye ayrılır. Mallar üzerinde mutlak haklar : Mal hukuki anlamda para ile ölçülebilen ve devredilebilen şeylerdir.

Mallar üzerinde mutlak haklar maddi mallar üzerinde ve maddi olmayan mallar üzerinde diye 2 ye ayrılabilir.

Fiziki varlığı olan maddi mallara göre fiziki varlığı olmayan zeka ve fikir ile üretilmiş olan eserler (şiir,roman,heykel) maddi olmayan mallardır

*** MADDİ MALLAR ÜZERİNDE MUTLAK HAKLAR (aynı haklar)**

Maddi mallar, fiziki (cismani) varlığı olan, elle tutulup gözle görülebilen şeyleri ifade eder (arsa, konut, kitap, otomobil, uçak, çamaşır makinesi, bilgisayar, elbise vb.). Hukuk dilinde maddi mallara eşya denilmektedir.

Maddi mallar üzerindeki haklara aynı haklar (eşya üzerindeki haklar) da denir.

Aynı haklar sahibine tanıdığı yetkinin tam ve sınırlı olup olmamasına göre mülkiyet ve sınırlı aynı haklar olmaz üzere 2 ye ayrılır.

A –MÜLKİYE HAKKI : sahibine tam ve sınırsız yetki verir.

Malike sahibi olduğu eşya üzerinde kullanma , yararlanma ve onunla ilgili maddi ve hukuki tasarruflarda bulunma yetkisi verir.

B- SINIRLI AYNİ HAKLAR : sınırsız yetkiler vermez .Sınırlı ayni haklar hak sahibine verdiği yetkiye göre irtifak ,taşınmaz yükü ve rehin hakları olarak 3 e ayrılır.

Bakasına ait bir eşya üzerinde kullanma veya ondan yararlanma yetkisi veren (maddi mallar üzerindeki hak) ayni haktır. Taşınmazın el değiştirmesi o taşınmazı üzerinde geçerli bir şekilde kurulan irtifak hakkını etkilemez.

Taşınmaz yükü bir taşınmazın malikinin yalnız o taşınmazla sorumlu olmak üzere diğer bir kimseye bir şey vermek veya bir iş yapmakla yükümlü kılınmasıdır.

Rehin ise sahibine alacağını borçlusundan alamaması halinde rehin verilmiş şeyi sattırıp paraya çevirmek yoluyla alacağını tahsil yetkisi verir. Taşınır rehin türleri olmasada taşınmaz rehin türleri 3 e ayrılır.Bunlar ipotek ,ipotekli borç senedei, irat senedir.

irtifak haklarıyla taşınmaz yükü ve taşınmaz rehini ancak taşınmazlar üzerinde kurulabilir ve tapu siciline tescil ile geçerlilik kazanabilir.

* **MADDİ OLMAYAN MALLAR ÜZERİNDE MUTLAK HAKLAR**

Maddi olmayan mallar insan zeka, düşünce ve iradesinin ürünü olan eserlerdir. Bir Yazar'ın romanı, hikâyesi ya da tiyatro eseri, bir bilim Adam'ının yazdığı bilimsel kitap,bir şairin şiir kitabı bir heykeltıraşın heykeli, bir bestecinin bestesi, bir ressamın yaptığı resim ya da bir sinema filmi bu eserlere örnek verilebilir.

Kanuna göre, fikir ve sanat eserleri üzerinde, onların yaratıcısı olan eser sahiplerinin mali ve manevi olmak üzere iki tür menfaati korunur. Mali haklar, o eseri çoğaltmak, yaymak ve satmak gibi yetkileri bünyesinde barındır.

Manevi haklar, eserin kamuya sunulması, esere yapımcısının adının yazılması, eserde değişiklikler yapılabilmesi gibi yetkileri içerir.

Eser sahibinin ortaya çıkardığı eser üzerindeki mali (parasal) ve manevi nitelikteki hakları mutlak nitelik taşıdıkları için herkese karşı ileri sürülebilirler.

Eseri meydana getiren kişinin ortaya çıkardığı fikri eserlerin yan ı sıra sinai eserler de bulunmaktadır. Sinai (endüstriyel) eserler üzerindeki haklar halen 1995 yılında çıkarılan 551 sayılı “ patent haklarının korunması hakkında KHK ” ile korunmaktadır.

. Yeni, tekniğin bilinen durumunu aşan ve sanayiye uygulanabilir olan buluşlar, patent veya faydalı model belgesi verilerek korunmaktadır

. Patent, buluşu meydana getirmiş kişiye belli bir süre için ondan kendisinin veya haleflerinin yararlanmasını hakkını sağlar.

Buluş yapan kişinin sahip olduğu hakka BULUŞ HAKKI denir.

Maddi varlığı olmayan mallar arasında markalar da bulunmaktadır. 556 sayılı“ Markaların Korunması Hakkında KHK ” ile düzenlenmiş olan marka, bir teşebbüsün mal veya hizmetlerini bir başka teşebbüsün mal veya hizmetlerinden ayırt etmeyi sağlaması koşuluyla kişi adları dahil, özellikle sözcükler, şekiller, harfler, Sayılar, malların biçimi veya ambalajları gibi çizimle görüntülenebilen veya benzer biçimde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayımlanabilen ve çoğaltılabilen her türlü işaretleri içermektedir.

Markalar da patentler gibi Türk Patent Enstitüsünce tutulan ilgili sicile tescil edilir. Sınai eserler haricinde endüstriyel tasarımlarda 554 ve 555 sayılı KHK ile Türk Patent Enstitüsünce tutulan ilgili sicile tescil edilirler.

b) ŞAHISLAR (KİŞLER) ÜZERİNDEKİ MUTLAK HAKLAR

Şahıslar üzerindeki mutlak haklar, hak sahibinin kendi şahsiyeti üzerindeki mutlak haklar ve başkalarının şahsiyeti üzerindeki mutlak haklar olmak üzere ikiye ayrılır.

Hak Sahibinin Kendi şahsiyeti (Kişiliği) Üzerindeki Mutlak Haklar:

Bir insanın maddi manevi iktisadi bütünlüğü ve varlıklarını üzerinde sahip olduğu mutlak haklara şahsiyet (kişilik hakkı) denir. Kişiliği oluşturan vücut tamlığı ,şeref haysiyet ,aile ve itibarı isim v.b.

Başkalarının kişiliği üzerindeki mutlak haklar :

Küçük ve akli yönden zayıf olanlar üzerinde karoma amacıyla bu kişiler üzerinde bir başka kimsenin hak sahibi olması , bunlar anne babanın ergin olmayan çocukları üzerinde yetkisini ifade eden velayet ve ev başkanı mahkeme tarafından vasi atanarak kişinin vesayet altındaki kişi üzerindeki hakları.

NİSBI HAKLAR :

Yalnız hukuki isleme veya ilişkiye taraf olan kişilere karşı ileri sürülebilen haklardır. Nisbi haklar, mutlak hakların aksine herkese karşı değil ancak belli bir kişiye veya belirli kişilere karşı ileri sürülebilen haklardır

Nisbi haklar alacak hakları ve grup haklarından meydana gelmektedir.

Nisbi haklar Özellikle borç ilişkisinden meydana gelir.

Alacaklıya karşısındaki kişiden belli bir davranışta bulunmasını bir şey vermesini , bir şey yapmasını veya yapmamasını isteme hakkı verir.

Alacak hakları :

Kendi içinde alelade alacak hakları ve güçlendirilmiş alacak hakları diye 2 ye ayrılır.

Alelade Alacak Hakları : Bu haklar, borçlar hukukundan, tüzel kişilere ilişkin hukuktan, aile, miras ve eşya hukukundan ortaya çıkabilir.

Bu iki kişi arasındaki borç ilişkisi ya hukuki işlemlerden veya haksız fiillerden (hukuka aykırı fiillerden) yahut sebepsiz zenginleşmeden doğabilir.

Hukuki işlem tek taraflı veya çok taraflı diye ikiye ayrılır.

Hukuki işlem Hukuki bir sonuç doğurmak üzere yapılan irade açıklamasıdır. tek yönlü (vakıf kurma , kanuna uygun vasiyet) irade açıklamasıdır.

Çok yönlü hukuki işleme ise sözleşme akit veya mukavele , kira sözleşmesi örnek verilebilir. Hukuka aykırı zarar verici (haksız fill) sonucunda da alacak hakları kazanılabilir (dükkana zara vermek , arabaya çarpma , yaralama , öldürme)

Son olarak ise sebepsiz zenginleşme yani bir kişinin malvarlığının başka bir kişinin aleyhine çoğalması.

Güçlendirilmiş alacak hakları ise tapu kütüğüne şerh koyulması şartı aranarak sadece işlemin tarafına değil üçüncü kişilere karşıda ileri sürüle bilinen sınırlı olarak kanunda açıkça düzenlenmiş haklardır.

Mahiyetlerine göre özel haklar olan nisbi ve mutlak haklar arasındaki farklar :

1-Mutlak haklar herkese karşı ileri sürülebilirken (mülkiyet hakkı gibi), nisbi haklar belirli bir kişiye yahut kişilere karşı yöneltelebilmektedir (alacak hakkı gibi).

2. Mutlak haklarda, hak sahibinin bu Hakk'ına diğer bütün kişiler saygı göstermek zorundadır. Mutlak haklar Karşısında üçüncü kişiler pasif bir görev üstlenirler.

3 -Nisbi haklarda ise hak sahibinin Karşısındaki kişi, bazen pasif olsa da genellikle aktif bir görevi yerine getirmekle yükümlü bulunmaktadır. (birşeyi yapmak, vermek ya da yapmamak gibi). Nisbi haklardaki görevin üçüncü kişilerce ihlal edilmesi mümkün değildir. Bir satım sözleşmesinde satıcı alıcıya malı teslim etmek, alıcı da malın bedelini (semeni) ödemek yükümü altına girer. Bu ilişkide her iki tarafın da bir nisbi hakkı bulunmaktadır. Bir taraf malın teslimini, diğer taraf da malın bedelini karşı taraftan isteme hakkına bu şekilde haiz olur.

4 -Mutlak haklarla nisbi haklar arasındaki bir başka fark sayılarında ortaya çıkar. Mutlak haklar belli Sayıdadır.. Kanunda öngörülen mutlak haklar dışında yeni mutlak haklar yaratılması mümkün değildir. Mutlak haklar, maddi mallar üzerindeki mutlak haklar (ayni haklar), maddi olmayan mallar üzerindeki haklar ve kişilik haklardır.

Nisbi haklarda ise aile hukukunda öngörülmüş bulunan sınırlı sayıdaki nisbi haklar haricinde nisbi haklar çok çeşitlilik göstermektedir. Sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde borç ilişkilerinden doğan nisbi haklar bu şekildedir.

4. Mutlak haklar bir mal ya da kişi üzerinde doğrudan doğruya sahip olunan iktidar hakları iken, nisbi hakların konusunu bir edimin yerine getirilmesi(bir şeyin verilmesi, yapılması ya da yapılmaması) yönündeki talepler teşkil eder.

(ÖZEL HAK TÜRÜ 2) KONULARINA GÖRE ÖZEL HAKLAR

Özel haklar korudukları menfaatin maddi ya da manevi oluşuna göre malvarlığı (mamelek) hakları ve kişilik hakları şeklinde ayrılır.

Malvarlığı (Mamelek) Hakları

Malvarlığı hakları kişilerin para ile ölçülebilir nitelikte olan, paraya çevrilebilen, kural olarak başkalarına devredilebilen ve miras yoluyla intikal eden hak ve borçlarının bütünü ifade eder. malvarlığı hakları aktif ve pasif kısımdan oluşur.

Aktif kısma kişinin para ile ifade edilebilen tüm hakları girer. Pasif kısım ise kişinin borçlarından

oluşur

Kişilik (kişi varlığı) hakları

Değerleri para ile ölçülemeyen,devredilemeyen miras yoluyla intikal etmeyen haklardır.

Kişinin ölümüyle sona eren manevi haklardır.

Kişinin adı, vücut tamlığı şeref ve haysiyeti resmi üzerindeki hakları örnek teşkil eder.

(ÖZEL HAK TÜRÜ 3) KULLANIMLARINA GÖRE ÖZEL HAKLAR

Kullanım yetkisine göre devredilebilen ve devredilemeyen olmak üzere 2 ye ayrılır.

Devredilebilen haklar Hukuki bir işlemle veya miras yoluyla devredilebilen haklardır (mülkiyet,telif,kira ve alacak)

Devredilemeyen ise hukuki bir işlemle veya miras yoluyla intikal etmez (kişilik hakları ,oturma hakkı)

(ÖZEL HAK TÜRÜ 4 (AMAÇLARINA GÖRE ÖZEL HAKLAR

Yenilik Doğuran Haklar

Yenilik doğuran (inşai) hak, özel bir hukuki duruma dayanarak hak sahibinin tek taraflı irade açıklaması (beyanı) ile yeni bir hukuki ilişki kurulabilme, mevcut hukuki ilişkiyi değiştirebilme veya ortadan kaldırabilme yetkisini ifade eder.

Yenilik doğuran (inşai) haklar, kural olarak hak sahibi tarafından tek taraflı bir irade açıklamasıyla kullanılır. ve bu açıklamanın karşı tarafa ulaşmasıyla da sonuçlarını doğurur. Sözleşmeye taraf olan kişinin veya üçüncü kişinin irade açıklamasına ihtiyaç yoktur. dava yoluyla da kullanılabilir.

Böyle bir durumda yenilik doğuran haklar, tek taraflı bir irade beyanı ile değil, yenilik doğuran (inşai) bir mahkeme kararı ile doğar (örneğin; vasiyetnamenin iptali karar>; evlilik birliğinin iptali karar>; bir derneğin, bir kooperatifin, bir anonim şirketin genel kurulunun aldığı kararın iptaline dair karar).

Yenilik doğuran hakları üç grupta toplanmaktadır:

Kurucu (yaratıcı) yenilik doğuran haklar:

Kurucu yenilik doğuran Hakk'ın kullanılması ile yeni bir hukuki ilişki yaratılır.

Bir sözleşme kurulurken taraflardan birinin yapmış olduğu öneriyi (icabı) karşı tarafın kabul etmesi (kabul beyan>), kurucu yenilik doğuran haklardandır.

Değiştirici yenilik doğuran haklar: Değiştirici yenilik doğuran haklar, tek taraflı irade açıklaması ile mevcut bir hukuki durumun değiştirilmesi sonucunu doğururlar.

Örneğin; boşanma Davası açmaya hakkı olan eşe tanınan boşanma veya dilerse ayrılık davası açabilme hakkı , seçimlik borçlarda borçlu tarafından seçim hakkının kullanılması, satılanın ayıplı çıkması halinde satış bedelinden (semenden) indirim yapılmasını isteme hakkı

Bozucu yenilik doğuran haklar: Bozucu yenilik doğuran haklar, hak sahibi tarafından kullanılmaları ile mevcut bir hukuki durumu ortadan kaldıran haklardır.

Boşanma/ayrılık talep etmek ; önceki vasiyetname ortadan kaldırılmaksızın yeni bir vasiyetname yapılmak suretiyle önceki (tamamlanmamış) vasiyetnamenin iptali. kira, hizmet, adi şirket

sözleşmelerindeki feshi ihbar hakkı, vekaletten azil ya da istifa hakkı gibi.

Alelade Haklar

Hak sahibinin hakkını kullanmasıyla herhangi bir yeni hukuki ilişki doğurmayan haklara alelade haklar (yenilik doğurmayan/yalın haklar) denir.

Kapsamına ergin olmayan çocuğa (küçüğe) öğüt vermek, ihtarda bulunmak, çocuğun mallarını yönetmek, onu temsil etmek haklarının da girdiği sadece anne ve babalara tanınmış olan velâyet hakkı, bu tür hakların örneğin oluşturur.

Esasen anne ve babanın velayet hakkını kullanmalarıyla yeni bir hukuki durum ortaya çıkmadı gibi, mevcut hukuki durumda bir değişiklik olmaz yahut mevcut hukuki durum ortadan kalkmaz.

(ÖZEL HAK TÜRÜ 5) BAĞIMSIZ OLUP OLMAMALARINA GÖRE ÖZEL HAKLAR

Özel haklar, elde edilmeleri yönünden başka bir hakka bağlı olup olmamalarına göre, bağımsız haklar (asıl haklar) ve bağımlı haklar olmak üzere ikiye ayrılırlar:

Bağımsız Haklar

Bağımsız haklar (asıl haklar), herhangi bir hakka bağlı olmayan hakları ifade eder.

Bu haklar, hak sahibinin doğrudan doğruya sahip olduğu haklar olup, (istisna teşkil eden oturma hakkı, intifa hakkı gibi devredilemeyen bağımsız haklar hariç olmak üzere) başkalarına devredilebilir, miras yolu ile de Miraçlarına intikal eder.

(örneğin; mülkiyet hakkı, alacak hakkı, fikri haklar).

Bağımlı Haklar

Bağımlı haklar (fer'i haklar/yan haklar) ise bağımsız bir hakka belirli bir bağlılığı olan, asıl hak bulunmaksızın mevcut olmayan haklar› ifade etmektedir.

Bağımlı haklar, asıl (bağımsız) hakların amacına ulaşmasına yardımcı olmayı (alacaklının kefile karşı sahip olduğu hak), bu haklar› güçlendirmeyi, bu haklara güvence vermeyi (ipotek hakkı›) ya da o hakların kapsamını genişletmeyi (bir sözleşmede yer alan faiz talepleri) amaçlamaktadır.

Bağımlı haklar, asıl (bağımsız) hak herhangi bir nedenle sona ererse, kanundan dolayı son bulmakta (örneğin; asıl alacak son bulunca alacaklının kefile karşı olan hakkı da sona erer), asıl hakkın devri halinde, bağımlı haklar da kural olarak asıl hak ile birlikte devredilmektedir (örneğin; ipotek ile teminat altına alınmış bir alacağın temlik halinde teminat da alacakla birlikte devredilmiş olur).

6. ÜNİTE HAKKIN KAZANILMASI KABEDİLMESİ HAKKIN KAZANILMASI HAKKIN KAZANILMASINA SEBEP OLAN HALLER

Bir hakkın kazanılmasına sebep haller 3 tanedir. Hukuki olay , hukuki işlem , hukuki fiiller

Hukuki olay : Hukuk düzeninin kendilerine hukuki bir sonuç bağladığı olaylara denir.

Geniş anlamda hukuki olay kanun koyucunun kişi iradesi sonucu olup olmadığına bakmaksızın hüküm ve sonuç bağladığı olaylardır.

Örnek : kişiliğin çocuğun sağlam olarak doğması ve ölümle kişiliğin sona ermesi

Dar anlamda hukuki olay ise kişinin iradesi sonucu olan ve hukuki düzen tarafından hukuki

sonuca bağlanan olaylardır bunlara Hukuki fiiller de denir.

Hukuki fiilde, kişinin o hukuki sonucu isteyip istemediği önem taşımaz.

Örneğin TMK m.19'un "Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir. Bir kimsenin aynı zamanda birden çok yerleşim yeri olamaz" diyen hükmü Karşısında, bir gerçek kişinin yerleşmek niyetiyle bir şehirde sürekli oturmaya başlaması halinde, o şehir o kişinin istese de istemese de yerleşim yeri sayılacaktır.

Hukuki fiiller : hukuka uygun fiiller ve hukuka aykırı fiiller olmak üzere ikiye ayrılır.

HUKUKA UYGUN FİİLLER:

Hukuk düzeninin uygun gördüğü, onayladığı ve kendilerine hukuki sonuçlar bağladığı davranışları ifade eder.

Hukuka uygun fiiller, irade veya iş ve emek açıklamaları, bilgi veya haber verme (tasavvur) açıklamaları ve duygu açıklamaları olmak üzere üç gruptur.

* İrade veya iş ve emek açıklamaları :

Hukuki işlem, hukuka işlem benzeri fiiller ve maddi fiiller olarak 3 e ayrılır.

A) Hukuki işlem Bir veya birden çok kişinin hukuki bir sonuca yöneltmiş irade açıklamasıdır.

Örnek : satış sözleşmesi bağışlama sözleşmesi

Hukuki işlemin irade açıklaması ve hukuki sonuç olmak üzere 2 unsuru bulunur.

İrade açıklaması tek taraflı veya iki taraflı (satış söz. Bağışlama söz) veya çok taraflı (kararlar) olabilir.

İrade açıklaması karşı tarafa ulaşması gereken (sözleşmeler)ve karşı tarafa ulaşması gerekmeyen (vasiyetname) diye 2 ye ayrılır.

B) Hukuki işlem benzeri fiiller Hukuki işlem benzeri fiillerde hukuki işlemler gibi bir irade açıklamasına ihtiyaç vardır. Böyle bir durumda irade açıklaması sadece pratik sonuca yönelik olup, hukuki sonuç bu irade açıklamasından bağımsız olarak meydana gelir.

Örnek , muaccel bir borcun borçlusunun alacaklının ihtarıyla temerrüde düşeceğini düzenleyen TBK m.117 hükmündeki ihtar hukuki işlem benzeri bir fiildir. ihtarın amacı borçlunun borcunu ödemesine yöneliktir. Ancak borçlunun temerrüde düşmesi şeklinde bir hukuki sonuç kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

C) maddi fiiller

Maddi fiiller, bir irade açıklamasına yönelik olmayan fiillerdir. Bu tür fiillerde bir açıklamada bulunmamaktadır. Kişinin dış alemde bir değişiklik meydana getirmiş olan iradesinin bir hukuki sonuca yönelmiş olması da gerekli değildir. Burada kanundan dolayı hukuki sonuç ortaya çıkmaktadır.

Örnek :, TMK m.772/3 hükmü gereğince (maddi bir fiil olarak) define bulmuş bir kişi kanundan dolayı değerinin Yarısını aşmamak üzere uygun bir ödül isteyebilecektir].

* Bilgi veya haber verme (tasavvur) açıklamaları ile meydana gelmiş bir olay ilgili kişi ya da

kişilere bildirilir. Bu tür bildirimlerden de hukuki sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (örneğin, bir kişinin bir başka kişiyi vekil tayin etmesi).

* Duygu açıklamaları kanun koyucu istisnaen bir duygu açıklamasına da hukuki sonuç bağlayabilmektedir

Örnek : TMK m.578'deki mirastan yoksunluk nedenlerinden birinin varlığı nedeniyle mirasçı olamayacak bir kişiyi, miras bırakan affederse o kişi mirastan mahrum edilemez).

HUKUKA AYKIRI FİİLLER :

Hukuk düzenini ihlal eden hukuka aykırı davranışlar karşısında kanun koyucu sessiz kalmamış bu davranışlara da hüküm ve sonuçlar bağlamıştır.

Kişinin hukuk düzenince onaylanmayan davranışı borcun yerine getirilmesini engelliyorsa akde aykırılık, Objektif bir hukuk kuralını ihlal ediyorsa kanuna aykırılık ortaya çıkar.

Hukuk düzeninin uygun görmediği hukuka aykırı fiiller, herkese veya sadece belirli kişilere genel veya özel nitelikte ödevler yükleyen bir hukuk kuramının ihlâl edilmesiyle ortaya çıkar. Hukuki sonuç, o davranıştan failin sorumlu olmasıdır.

Haksız fiiller ve borca aykırı fiiller olmak üzere 2 ye ayrılır.

. Haksız fiillerde taraflar arasında önceden mevcut bir hukuki ilişkiye aykırılık söz konusu olmaz.

ÖRNEK : Bir kişinin bir başka kişiyi yaralaması; bir kişinin arabasıyla bir başka araca çarpması, göstericilerin bir mağazanın vitrinine ve içindekilere zarar vermesi).

Taraflar arasında daha önceden mevcut bir hukuki ilişkiye aykırı bir davranışta bulunuluyorsa borca aykırılık söz konusu olur

Örnek : bir borçlunun bir sözleşmeden doğan borcunu alacaklısına zamanında ifa etmemesi

Hakların doğumu ve kaybı hukuki olaylar, hukuki fiiller ve hukuki işlemler vasıtasıyla olur...

Haklar, özellikle de malvarlığı hakları aslen kazanma ve devren kazanma olmak üzere iki şekilde kazanılır.

ASLEN HAKKIN KAZANILMASI :

Kişinin o ana kadar kimsenin malı olmayan bir şey üzerinde kendi fiili ile kendi lehine bir hak kurmasına, hiçbir aracı olmadan şey üzerinde ilk defa hak kurmasına, kazanmasına (iktisap etmesine) "hakkın aslen kazanılması" denir.

O hak ilk defa o hak süjesinin şahsında ortaya çıkmaktadır.

Bir hakkın aslen kazanılmasında, o hakka daha önce bir başka kişinin sahip olup daha sonra terketmiş olması bir önem taşımamaktadır.

Aslen kazanma hukuki olay, hukuki fiil ya da kanundan kaynaklanır.

Hakların aslen kazanılması maddi mallar (eşya) üzerinde olabileceği gibi, maddi olmayan mallar veya kişiler üzerindeki haklara ilişkin de olabilir.

Örnek : Bir yazarın yayımlanmamış kitabı üzerindeki telif hakkı, yeni bir buluşa ilişkin patent hakkı yahut

anne ve babanın yeni doğmuş çocukları üzerindeki velayet hakkı
Sahipsiz bir taşınmaz üzerinde aslen mülkiyet hakkının kazanılmasını sağlayan işgal denir.
Sahipsiz taşınırlar üzerinde bu yolla mülkiyet hakkının kazanılmasına ihraz denir.

Başkasına ait bir şeyi işleme ,malların karışması yada birleşmesi ,başkasına ait bir eşyayı zamanaşımı ile kazanma , hakların aslen kazanılması yollarıdır.

HAKKIN DEVREN KAZANILMASI

Bir kişinin bir hakkı o zamana kadar sahibi olan kişiden elde etmesi Hakkın devir yoluyla / devren kazanılmasıdır.

Bir kişi haiz (sahip) olduğu bir hakkı, diğer bir kimseye devir (temlik) eder, ona geçirirse, Örnek: malik bulunduğu evini yani taşınmaz malını satarak, onun üzerindeki mülkiyet hakkını bir başka kişiye devrederse, alıcı taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkını devren kazanmaktadır Bir kişinin bir kitabını bir başkasına satmasa ya da hediye etmesi (bağışlaması) veya satış sözleşmesi imzalaması halinde kitap karşı tarafa teslim edildiği anda kitap üzerindeki mülkiyet hakkını devren alıcıya vermiş kendi hakkını kaybetmiş olacaktır.

Hakların devren Kazanılması, genellikle bir hukuki işlemle bir başka kişiye geçirilmesi veya miras yoluyla olur.

Taşınmazlar açısından tapu siciline işlenmekle olur.

Miras hakları ise miras bırakanın ölümü anında mirasçılara geçmiş diğer bir ifadeyle onlar tarafından kazanılmış olur.

Bir taraf hakkı kazanırken diğer taraf hakkı kaybeder. Devir yoluyla hakkı kazanana halef denir. Hak bütün borç ve alacak ile devrediliyorsa külli halfiyet denir. Örnek : mirasçılar

Taşınırlarda teslim ,taşınmazlarda tescil ve alacaklarda temlik yoluyla haklar devren geçer.

HAKLARIN KAZANILMASINDA İYİNİYET

İYİNİYET KAVRAMI

İyiniyet bir hakkın kazanırken hakkın kazanılmasına engel olan bir sebebin mevcudiyeti veya hakkı kazanmak için gerekli özeni göstermesine rağmen kişide varolan makul görülebilen bir yanlış bilgi ve bilgisizliği gösterir.

İyiniyetli kişi iyiniyetin varlığını ispat etmek zorunda değildir. Ancak karşı taraf aksini ispat edebilir.

İYİNİYETİN UNSURLARI

iyiniyetin unsurları üçe ayrılarak incelenebilir:

1. Kişi hatalı› (yanlış) bir bilgiye sahip veya bilgisiz olmalıdır.
2. Bu hatalı› (yanlış) bilgi veya bilgisizlik kendi kusurundan ortaya çıkmış olmamalıdır.
3. Bu hatalı› (yanlış) bilgi veya bilgisizlik; ya yalnız hakkın doğumu veya kazanılması anında bulunmalı ya da devamlı olarak mevcut olmalıdır.

İYİNİYETİN SONUÇLARI

İyiniyetin en önemli sonucu (hükmü) hakların kazanılmasını sağlamaktır.

Bazı istisnai durumlarda kişi iyiniyetli olsada hakkı kazanmış sayılmaz bu haller iyiniyetten öncelikli korunması gereken hallerdir.

- * Ayırt etme gücü bulunmayan kişinin korunması
- * Malı çalınanın korunması (5 yıl içinde malı elinde bulundurana dava açabilir.)
- * Malı elinde rızası dışında çıkmış kişinin korunması

EŞYA HUKUKUNDA İYİNİYET

iyiniyetli olma sonuçların en çok eşya hukukunda aynı hakların, özellikle de mülkiyet Hakk'ının kazanılmasında gösterir. Mülkiyet hakkı açısından iyiniyetin sonuçları taşınırlarda ve taşınmazlarda diye 2 ye ayrılır.

Taşınırlar Üzerinde Mülkiyet Hakk'ının iyiniyetle kazanılması

Taşınırlar üzerindeki mülkiyet Hakkının iyi niye

